

آینه داران جانان

مؤلف: دکتر امیر محمد اردشیر زاده

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	:	اردشیرزاده، امیرمحمد
عنوان و نام پدیدآور	:	آیینۀ داران جانان/ مولف امیرمحمد اردشیرزاده.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات اساتید دانشگاه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۲۱۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۶۴۹۲-۴۲-۳
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	آیینۀ در ادبیات
موضوع	:	Mirrors in literature
موضوع	:	شعر فارسی -- مجموعه‌ها
موضوع	:	Persian poetry -- Collections
موضوع	:	شعر فارسی -- تاریخ و نقد
موضوع	:	Persian poetry -- History and criticism
رده بندی کنگره	:	PIR۳۵۵۵
رده بندی دیویی	:	۰۰۹/۱۸ فا
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۷۳۰۹۶۳

آیینۀ داران جانان

مؤلف: دکتر امیرمحمد اردشیرزاده

ویراستار: دکتر اسطغر کوهی

ناشر: انتشارات اساتید دانشگاه

سال چاپ و نوبت چاپ: اول تابستان ۱۳۹۸

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۵۸۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۴۹۲-۴۲-۳

تلفن انتشارات: ۰۵۷۳-۶۶۴۰۱۸۷۸-۶۶۴۰۲۱ همراه ۰۹۱۲۴۳۴۲۷۴۱

فروشگاه اینترنتی <http://asatidedaneshgah.ir>

۷	نشانه‌های اختصاری
9	پیش‌گفتار
۱۱	مقدمه و تاریخچه‌ی آیین

فصل اول

۱۷	انواع آیین از نظر کاربرد
۲۳	آیین در هیئت نما
۲۷	آیین در روایات و احادیث
۲۹	آیین در عرفان
۳۵	آیین از حیث معنی و مفهوم کلی

فصل دوم

۳۹	آیین در آثار حکیم سنایی
۴۰	سنایی غزنوی
۴۱	دیوان سنایی
۴۲	مفاهیم یا کاربرد آیین در دیوان سنایی
۴۶	حدیقه الحقیقه
۴۷	آیین در حدیقه الحقیقه
۵۶	مثنوی سیرالعباد الی‌المعاد
۵۷	آیین در سیرالعباد الی‌المعاد
۵۹	مثنوی سنایی آباد
۶۰	آیین در سنایی آباد
۶۱	آیین از نظرگاه تشبیهی در آثار سنایی

فصل سوم

۳	آینه در آثار شیخ فریدالدین عطار
۴	عطار (پیر اسرار)
۵	الهی نامه
۶	آینه در الهی نامه
۹	مصیبت نامه
۱۰	آینه در مصیبت نامه
۴	اسرار نامه
۵	آینه در اسرار نامه
۹	دیوان عطار
۱۰	آینه در دیوان عطار
۸	پند نامه
۹	آینه در پند نامه
۱۰	خسرو نامه
۱۱	آینه در خسرو نامه
۱۲	منطق الطیر
۱۳	آینه در منطق الطیر
۱۵	آینه از نظرگاه تشبیهی در آثار عطار

فصل چهارم

۹۷	آینه در آثار مولانا جلال الدین محمد بلخی مشهور به مولوی
۹۸	جلال الدین مولوی
۱۰۰	مثنوی
۱۰۱	آینه در مثنوی
۱۲۱	دیوان شمس
۱۲۲	آینه در دیوان شمس تبریزی

۱۶۲.....	آئینه در رباعیات مولانا
۱۶۸.....	آئینه از نظرگاه تشبیهی در آثار مولانا

فصل پنجم

۱۷۳.....	آئینه در شعر حافظ
۱۷۴.....	حافظ (خواجه رندان)
۱۷۵.....	دیوان حافظ
۱۷۶.....	آئینه در شعر حافظ
۱۹۱.....	آئینه و تشبیه در شعر حافظ

فصل ششم

۱۹۵.....	تفاوت‌ها، شباهت‌ها، ترکیبات آئینه در اشعار شاعران
۱۹۶.....	وجه مشترک و متفاوت آئینه نظر تشبیهی در آثار سنایی، عطار، مولوی و حافظ
۱۹۷.....	بررسی آئینه از نظر ترکیبات
۲۱۵.....	سخن آخر
۲۱۷.....	گزارش‌ها و یادداشت‌ها
۲۲۳.....	فهرست آیات
۲۲۴.....	فهرست احادیث و روایات
۲۲۵.....	فهرست اصطلاحات آئینه
۲۲۵.....	نمایه

اصل تویی من چه کسم آینه‌ای در کف تو هر چه نمایی بشوم آینه‌ی ممتحنم
(کلیات شمس، ج ۳، ص ۱۸۴ غ ۱۳۹۷ ب ۵)

«اوست که اوست و هر چه هست بدو هست. یا نه همه به خود نسبت است. اوست که فضلش، همه عدل است و عدلش همه فضل است. و صنعش همه رحمت، و ایجادش همه کرم، و کرمش همه ایجاد. اوست که قهرش همه لطف است و اوست که غضبش همه راحت است»^۱

آئینه به دور از تخیلات و خودآگاهی است که واقعیت‌های صوری جهان محسوس را منعکس می‌کند؛ از این جهت با ذهن، ضمیر، دل و خاطره در ارتباط است. آئینه بهترین نماد ارتباط میان جهان و مشاهده‌ی آن توسط انسان است. به همین منظور شاعران و عارفان، آن را رمزی از قلب انسان کامل از جهت مظهریت در نظر گرفته‌اند. در عرفان اسلامی همواره آئینه به سبب شفافیت و صداقت، کاملاً مورد نظر بوده و عجب عارفان، آن را به «دل» تعبیر کرده و رمزی از شفافیت، پاکی و صفا دانسته‌اند. همچنین آن را به عنوان رمزی صورتی از مفهوم شاهد است و شاهد مظهر تجلی حق است.

کتابی که در پیش رو دارید، به بررسی موسوع کاربرد آئینه، در شعر شاعران بزرگ قرن (۶ تا ۸) یعنی (سنایی، عطار، مولانا و حافظ) می‌پردازد. در این کتاب ابتدا به توضیح آئینه در معنا و مفهوم ادبی و کاربرد آن پرداخته شده است. سپس به معنای ساده و روان ابیات شاعران مورد بحث در زمینه کلمه‌ی آئینه، و هر کجا لازم بوده به تفسیر آنها پرداخته‌ام. ضمناً به آئینه از نظرگاه پیشینه و قدمت آن، از نظر کاربرد در زمینه‌ی شغلی و ابزاری، آئینه در روایات و احادیث، در عرفان و از حدت آن، و ضرب المثل به طور اجمال اشاره شده است.

در آثار هر شاعر نیز کلمات و لغاتی را که به آئینه تشبیه شده‌اند ذکر کرده، و در پایان کتاب، آئینه از نظرگاه ترکیبات، شکل املائی و ظاهری در کل ابیات هر شاعر بررسی شده است.

در متن اصلی، ابیاتی از آثار شاعران ذکر شده که همگی برگرفته از متن و مأخذ اصلی کتاب هر شاعر می‌باشد. تمام سعی و کوششم، بر این اصل بوده که کلمه‌ی «آئینه» را با توجه به آن

چه در متن اصلی آمده، ذکر کنم. در قسمت آئینه از نظرگاه کنایی، با توجه به استفاده فرهنگ‌های مختلف، در مقابل هر مفهوم کنایی از علائم اختصاری استفاده شده که در ابتدای کتاب، علائم اختصاری آورده شده اند.

بر این امر واقف هستم که به دلیل کثرت ابیات و اهمیت موضوع، این کتاب بی تردید خالی از نقص و نارسایی نیست. به همین منظور امیدوارم اگر خطا و لغزشی ارباب فضل و فضیلت مشاهده نمودند به دیده‌ی اغماض بنگرند؛ و با تذکر به این جانب منت نهاده تا در مراحل بعدی رفع شود. و مضمون «ان الهدایا علی مقدار مهدیها» را در پیش نظر آرند.

در داوری بسیاری از مطالب، عموی بزرگوار و فرزانه‌ام جناب آقای مسعود نقاش بنده یاری و راهنمایی کرده اند که از ایشان کمال تشکر و قدردانی را می نمایم. در فرجام این یادداشت، شایسته است از جناب آقای باقردشتی، ناشر محترم که با تلاش فراوان خویش مراحل چاپ کتاب را بر عهده داشته اند، صمیمانه تشکر و سپاس گزاری کنم.

«بضاعتی نه سزاوار مصداق آوردیم مگر به عین عنایت قبول فرمایید»

وما من توفیقی الا با

دکتر امیر محمد اردشیرزا

تابستان ۹۸